

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 4. septembra 1877.

Obseg: Razpis 3 državnih štipendij na c. k. Dunajski viši šoli za poljedelstvo. — Umen gospodar mora poznati razločke med živinsko klajo. — Nekaj o hrastovih sviloprejkah. — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Pozor konjerejcem Kranjskim. — Slovansko slovstvo. — Angora. (Dalje.) — Odgoja po módi. — Angleži in pa lakota v Indiji. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Razpis

3 državnih štipendij na c. k. Dunajski viši šoli za poljedelstvo.

Na tej viši poljedelski šoli (k. k. Hochschule für Bodenkultur) na Dunaji se za šolsko leto 1877/8 oddajo 3 štipendije po 400 gold., in sicer ena štipendija za učence gozdarskega oddelka, dve pa za učence poljedelskega oddelka.

Kdor želi ene teh treh štipendij dobiti, mora postavno spriĉalo ubožnosti, potem spriĉalo mature višje gimnazije ali višje realke in ĉe ima še kaka druga priporočilna spriĉala, tudi ta priložiti svoji prošnji, katera se naredi na naslov c. k. ministerstva kmetijstva in pa zadnji ĉas do 30. dne septembra t. l. izroĉi rektoratu imenovane višje šole.

Na Dunaji 20. avgusta 1877.

Od c. k. ministerstva za kmetijstvo.

Umen gospodar mora poznati razločke med živinsko klajo.

Da niso vse rastline, ki jih živini za krmo pokladamo, enako redivne, to paĉ vé vsak gospodar. Al to nikakor ne zadostuje brez natanĉnejšega poznanja teĉnosti ene in druge krme. Naj našim bralcem to stvar nekoliko bolj na drobno razložimo.

Vse rastline, katere služijo naši domaĉi živini za živež, se po natanĉnih kemiĉnih preiskavah in obilnih skušnjah živinorejskih razloĉujejo v tri velike vrste:

1. ene so take, iz katerih se posebno kri in meso dela; le-sem spadajo veĉidel vsa žita in pa soĉivje. V njih premaguje vleĉec beljakovec in pa sirnina. Te tri snove so krvi živinski, beljaku jajic, in sirini mleka tako popolnoma enake, da se od njih komaj loĉiti dajo.

2. Druge rastline so take, katere mast ali loj v živini in pa gorkoto delajo. Tu-sem spadajo oljnate rastline, sladkorne rastline (repa, zelena turšica, zeleno proso) in pa take rastline, v katerih moĉec (štirka) premaguje, kakor v krompirju, v zrnu žita in turšice.

3. Rudninski živež, kamor spada fosforo-kisla apnenka, iz katere se kosti delajo in se zato košĉena zemlja imenuje, dalje kuhinjska sol, žveplo, pot-

ašelj, železo. Iz teh snov moĉ življenja v živinskem životu izdeluje kri in pa kosti; od njih se nahaja v senu (mrvi) dobrih senošet, v žitih, v detelji toliko, kolikor jih život za živež potrebuje. V kislih rastlinah in v slami jih ni, zato bolehajo goveda, ki dobivajo kisló seno in pa slamo, posebno za takimi boleznimi, ki imajo v kosteh svoj sedež: teletam se kosti mehĉajo, starejim govedam pa kosti lomijo vzlasti takrat, ĉe se jim zraven kisle mrve in slame ne dajejo tudi žita.

Treba je pa vedeti dalje tudi to, da z nobeno imenovanih 3 vrst se živina dobro ne redi, ako se jej samo prva vrsta, ali samo druga, ali samo tretja vrsta navedene krme poklada, in da je po takem treba te tri vrste mešati.

Ker veljá dobro seno prav za prav za glavni živež govedom, vsak gospodar pa poleg sena tudi druge rastline prideluje, ki so živini dobra krma, zato je treba, da vsak gospodar vé, koliko je kake druge klaje živini pokladati, da zaleže ali izdá toliko kakor senó dobrih senošet.

Naj si gospodarji naši zapomnijo sledeĉo razmero:

	funtov
100 funtov dobrega sená	nadomestuje 89 otave,
100 " " " "	85 sena
	rdeĉe detelje
100 " " " "	88 sena
	nemške detelje
100 " " " "	80 sena
	turške detelje
100 " " " "	260 krompirja
100 " " " "	800 bele repe
100 " " " "	250 pšeniĉneslame
100 " " " "	300 ržene slame
100 " " " "	200 jeĉmenove
100 " " " "	180 ovsene
100 " " " "	45 turšice
100 " " " "	50 grašice
100 " " " "	70 jeĉmena
100 " " " "	65 ovsa
100 " " " "	55 lanenega semena
100 " " " "	70 pšeniĉnih otrobov
100 " " " "	75 rženih otrobov
100 " " " "	50 ogeršičnih preš
100 " " " "	45 lanenih preš.

Se ve, da tukaj gori imenovana krmila imajo to vrednost le takrat, kedar so dobro domú spravljena bila, — če se je senó o cvetji kosilo, in če se slame le za četrti del drugi krmi dodá, ne pa več.

Al ni še dosti vedeti to, koliko ene ali druge gori imenovane krme nadomestuje dobro seno, marveč vedeti je treba še tudi to, koliko krme se mora govedom vsak dan dajati, da se živina tako redí, da je gospodarju na dobiček.

Noben vol se ne spita (odebelí) po slami ali zraku; „krava pri gobcu molze“, je star pregovor; mlada živinčeta ne rastejo in se ne redijo od toplote in dežja, kakor rastline na polji, ampak le, če dovolj klaje dobivajo in se čedno držijo.

Recimo, da krava ima žive teže 900 funtov (to je 9 centov); taka krava mora vsak dan 30 funtov sladkega senožeškega sena dobivati ali pa druge gori imenovane klaje toliko, da zaleže toliko kot 30 funtov sladkega senožeškega sená. Če pa se frišna trava jej poklada, pa 4krat ali vsaj 3krat več na dan, tedaj vsaj 90 funtov sladke trave.

Vsak previden gospodar bo tedaj po košnji ali žetvi preračunal, koliko znaša njegov pridelek živinske klaje, in ali bo ž njo mogel izhajati do prihodnjega leta. Če ima goved več kakor klaje, mora prevdariti, ali bode v stanu dokupiti je toliko, kolikor mu je bode zmanjkalo. Če vidi, da njegova mošnja tega ne zmore, bode bolje storil, da prodá toliko goved, ki jih rediti ne more, kajti stradajoča živina mu ne bo na dobiček.

Umni gospodar bo pa tudi svojo zalogo klaje zapiral, da mu je zanikerni posli po nepotrebnem ne tratijo.

Kako pa bode umni gospodar ravnal, če je za svojo živino pridelal premalo klaje?

1. Kupil je bo, če more, in sicer koj po košnji ali žetvi, kajti takrat se dobí najcenejše;

2. je pa klaja predraga, bo prodal, kakor smo gori rekli, živino, ki jo odveč ima, že takrat, ko je še dobro rejena, ne pa, ko je že le kost in koža;

3. mislil bo na to, da več klaje pridelá, kajti to je velik dobiček pri živinoreji in večí, kakor mu ga daje pridelek žita.

Velik dobiček pri živinoreji je pa tudi to, da se živini pokladana krma reže; z razrezanim senom, deteljo, slamo, repo itd. in zdrobljenim (šrotanim) žitom se prihrani veliko krme; celega zrna ne prebavlja živina lahko in desetina zrna gre v zgubo.

Dalje pa še nekaj. Pri vsaki krmi, posebno pa pri senu, otavi, slami naj se pri govedih ne pozabi na sol vsak dan. Švicarji so najboljši živinorejci na svetu; pri njih pa veljá pregovor: „sol dela maslo“, in pa „sol je gnoj za govedo“. Enemu volu ali kravi naj se dá vsak dan po 2 lota soli, mladim govedom pa polovica manj. Oni najraje sol raztopijo v vodi in s to vodo poškropijo v koritu živini položeno krmo.

H koncu pa še eno. Čedna, zdrava voda je živini neobhodno potrebni živež. Brez vode ne more želodec prekuhati povžite klaje; žejna živina še huje trpí kakor lačna. Po mlaki, če jo piti mora, živino kolje in napravljajo se še mnoge druge bolezni, poleti posebno vrančni prisad.

Nekaj o hrastovih sviloprejkah.

Gosp. Andrej Krašovec, cerkovnik v Koretnu na Štajarskem, nam je poslal nekoliko še živih kokonov, katere so mu napredle hrastove sviloprejke in njim po želji gosp. dr. Bleiweisa dodal popis, odkod je dobil seme teh sviloprejk in kako ž njimi ravnal, da je dobil toliko obilen pridelek.

Videl sem — piše marljivi svilorejec — hrastove svilne črvice leta 1875. pri gosp. župniku Vrečkotu v Jurjevem kloštru. Poprosil sem gospoda tako rekoč za šalo, naj mi jih nekoliko za poskušnjo dadó. Dali so mi jih 28 prav radi. Oni so jih dobili v Novomestu na Dolenjskem, brž ko ne iz reje gosp. Jan. Maha, grajščaka v Slateneku, ki je na Kranjskem se menda prvi pečal z rejo hrastovih sviloprejk. Leta 1876. se mi je po nemarnosti pokazila prva poskušnja z njimi; al letos, ko sem skrbno ž njimi ravnal, sem iz 19 metuljev čez 1000 kokonov pridelal.

Kar se tiče strežbe, ta živalica ni celó nič zbirljiva; ona ne porajta ne za hladno ne za vroče; mokrat je najbolj škoduje. Imel sem črvice, dokler so bili majhni — 3 do 4 tedne stari — vse polno na hrastovih vejicah, katere so bile vtaknene v steklenice (flaške) v vodi zato, da so dolgo frišne ostale. Steklenice pa morajo biti take, da so veje na polnem v vodi, sviloprejke pa da ne morejo do vode laziti, sicer pocepajo.

Veje starega hrasta so boljše od mladega, kar sem tudi o murbinah sviloprejkah nekđaj v „Novicah“ bral, o katerih je bilo rečeno, da po premladem perji jih driska napada.

S kokoni pa sem tako-le letos ravnal: O začetku maja meseca sem djal kokone v srednje veliki jerbašček, ki je bil pokrit s tankim tulom in okoli in okoli zavezan, da izlezli metulji niso mogli ulti. Jerbas naj je znotraj na dnu in na stranéh s papirjem pokrit, da se potem lože jajčica nabirajo. Jaz sem jerbašček z metulji popolnem v miru pustil. Narava sama dela vse, da so le kokoni v zavezanem jerbasi lepo vloženi, in da jerbašček stoji v toploti 13—16 stopinj R.

Kedar metulji cepati jamejo, treba je jih sproti stran spravljati in kedar gosence izhajajo, jim hitro z lepimi vejami streči in jih snažiti. To je moja strežba bila.

Delo in strežba je taka, da jo lahko že bolj slabotni ljudje opravljajo. *)

Gospodarske skušnje.

* *Korenja merkev v jeseni ni treba tako zgodaj z njive jemati kakor drugo korenje, in to zato ne, ker korenje, kakor skušnje kažejo, še le prav čvrsto raste, kedar noči dolge postajajo. Prav lahko tedaj do konca oktobra (vinotoka) v zemlji ostane, in če je jesen lepa, tudi še dalje na dobiček gospodarjev. Res je delo pri neugodnem vremenu o pozni jeseni težavno; al te težave se pobotajo z obilnišim in lepšim pridelkom.*

* *Reja prešičev Angleškega rodú bodi-si čistega ali z domačim mešanega plemena, zato večkrat ni srečna, če je svinjak premrzal. Angleški prešiči niso tako ščetinasti kakor drugi in morajo zato pozimi bolj gorško držani biti.*

Gospodarske novice.

* *Kako Amerikanci koloradovca na krompirji pokončujejo, poročá „Journal officiel“ tako le: 10 funtov zmlatega apna pomešajo z 1 funtom kuprenega oksidansa (Kupferoxyd) ter ga spomladi, ko začne krompir rasti in se prvi žužki prikažejo, raztrosijo po njivi, dokler je še od rôse vlažna. Večidel o 2 dnevih so koloradovci pokončani. Tako pravijo.*

*) Gosp. Krašovec se je obrnil do gosp. prof. Povšeta v Gorici z vprašanjem: kam bi mogel pridelane kokone prodati.